

**ACTA TERRAE
FOGARASIENSIS**

Comitetul științific/Scientific committee:

Prof. univ. emerit dr. **IOAN OPRIȘ**, București
Prof. univ. dr. emerit **KONRAD GÜNDISH**, München
Prof. univ. dr. habil. **SVETLANA CEBOTARI**, Chișinău
Prof. univ. dr. **SABIN ADRIAN LUCA**, Sibiu
Prof. univ. dr. **ANDREI MARGA**, Cluj-Napoca
Prof. univ. emerit dr. **ANTAL LUKÁCS**, București
Prof. univ. dr. **EUGEN STRĂUȚIU**, Sibiu
Prof. univ. emerit dr. **GHEORGHE ROȘCULEȚ**, Brașov
Conf. univ. dr. **SERGIU MATVEEV**, Chișinău
Cercetător științific I dr. **GHEORGHE LAZĂR**, București
Prof. dr. **VASILE MĂRCULEȚ**, Mediaș
Cercetător științific III dr. habil. **DUMITRU-CĂTĂLIN ROGOJANU**, Deva

Colegiul de redacție/Editorial board:

Cercetător științific II dr. **CONSTANTIN BĂJENARU** – redactor șef
Dr. **GHEORGHE FARAON** – membru
Dr. **AUREL DRAGNE** – membru
JUDIT GRAPĂ – membru
HORIA PIRĂU – secretar de redacție

Adresa de corespondență:	Correspondence address:
MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI „VALER LITERAT”	
505200, FĂGĂRAȘ	RO – 505200, FĂGĂRAȘ
P-ța Mihai Viteazul, nr. 1, jud. Brașov	Mihai Viteazul St., No. 1,
Tel. 0368/404287	Tel. (+40) (368) 404287

muzeufagaras@yahoo.com

www.cetateafagarasului.ro; www.muzeufagaras.ro

2025. MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI „VALER LITERAT”
ISSN – 2285 – 5130
ISSN-L – 2285 – 5130
ACTA TERRAE FOGARASIENSIS (online)
ISSN 2810 – 3246
ISSN-L 2285 – 5130

**MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI
„VALER LITERAT”**

**ACTA TERRAE
FOGARASIENSIS
XIV**

(Ediție on-line)

**Făgăraș
2025**

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine exclusiv autorilor

Tehnoredactare și corectură: Constantin BĂJENARU

SUMAR CONTENTS

ARHEOLOGIE – ISTORIE ARCHAEOLOGY – HISTORY

Mihai CHIRIAC, Horia PIRĂU, Gheorghe FARAON – A new interpretation of a Roman inscription from the Făgăraș Country Museum „Valer Literat”	13
<i>A new interpretation of a Roman inscription from the Făgăraș Country Museum „Valer Literat”</i>	13
Abstract	13
Vasile MĂRCULEȚ – Garda imperială mongolă (<i>Keşik</i>) în timpul lui Chinggis Han și Ögö dai. Aspecte ale constituirii, organizării și funcționării, reflectate în <i>Istoria secretă a mongolilor</i>	17
<i>The Mongol Imperial Guard (Keşik) in the time of Chinggis Han and Ögö dai. Aspects of constitution, organization and functioning, reflected in The secret history of the Mongols</i>	17
Abstract	17
Judit GRAPĂ, Aurel DRAGNE – „Cetatea veche a Făgărașului”. Considerații istorice pe seama unui vechi toponim în lumina unor noi date documentare	44
<i>The „Old Fortress” of Făgăraș. Historical considerations of the basis of an old toponym, in light of recent evidence</i>	44
Abstract	44
Ela COSMA – Semnificația istorico-juridică a Convenției de pace româno-săsești de la Cristian (1383) ca aplicare mixtă a „Jus valachicum” și a dreptului municipal german	80
<i>Legal historical significance of the Romanian-Saxon peace Convention of Cristian (1383) as a mixed application of „Jus Valachicum” and German municipal law</i>	80
Abstract	80
Horățiu Dorin GROZA – Morminte identificate în fostul cor al Bisericii Reformate din Turda Veche	91
<i>Graves identified in the former choir of the Reformed Church in Turda Veche</i>	91
Abstract	91
Vasile TABĂRĂ – Atitudinea autorităților ungare și austriece față de mănăstirile românești din Țara Făgărașului	105
<i>The attitude of the Hungarian and Austrian authorities towards the romanian monasteries in the Făgăraș Land</i>	105
Abstract	105

Ionel BOAMFĂ – Despre aleşii locali din Țara Oltului	125
<i>About the local elected leaders from the Olt Country</i>	125
Abstract	125
Claudia Elena SIMA – Zălogirea satelor în timpul principelui Gheorghe Rákóczi I	138
<i>The pledging of villages during the reign of prince George I Rákóczi</i>	138
Abstract	138
Antal LUKÁCS, Daniel BREABĂN – Diploma de înnobilare a preotului român ortodox Ioan Popa din Galați, 14 martie 1668	154
<i>Ennoblement diploma for the romanian orthodox priest Ioan Popa from Galați, 14 March 1668</i>	154
Abstract	154
Judit GRAPĂ – Fântâna Principesei	161
<i>The Princess Fountain</i>	161
Abstract	161
Constantin MĂNESCU – Idelile lui Jean-Jaques Rousseau în opera <i>Contractul social</i>	168
<i>Jean-Jaques Rousseau's ideas in The social contract</i>	168
Abstract	168
Ioan-Armand STREZA – Aspecte privind interacțiuni instituționale ale Vicariatului greco-catolic Făgăraș	177
<i>Aspects regarding institutional interactions of the Greek Catholic Vicariate of Făgăraș</i>	177
Abstract	177
Constantin M. PATRAULEA – Ion Heliade Rădulescu – între Târgoviște și Pietroșița. Reconstituiri genealogice	187
<i>Ion Heliade Rădulescu – between Târgoviște and Pietroșița. Genealogical reconstitutions</i>	187
Abstract	187
Alexandru CIOCÎLTAN – Nașteri, decese și spor natural în Parohia Romano-Catolică din Făgăraș (1801-1850)	197
<i>Births, deaths and natural growth in the Catholic Parish of Făgăraș (1801-1850)</i>	197
Abstract	197
Marius CÂMPEANU – Câteva considerații referitoare la bisericile dispărute din arealul comunei Fărcașa (județul Maramureș)	215
<i>Some considerations regarding the disappeared churches in the area of Fărcașa commune (Maramureș County)</i>	215
Abstract	215
Dumitru NOANE – Memoriul din 1860 redactat de Alexandru Papiu Ilarian – un ghid pentru orientarea domnitorului Al. Ioan Cuza în problema Transilvaniei	224
<i>The 1860 memoir written by Alexandru Papiu Ilarian – a guide for the orientation of prince Al. Ioan Cuza in the Transylvanian problem</i>	224
Abstract	224
Constantin BĂJENARU – Tineri din comitatul Făgăraș studioși la Gimnaziul „Mare” Ortodox din Brașov în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea	251

<i>Youngs people from Făgăraș County studying at the „Great” Orthodox Gymnasium in Brașov in the last decade of the 19th century</i>	251
Abstract	251
Nicolae TEȘCULĂ – Diploma de fondare a Lojei „Steilauwacht” nr. 16 Sighișoara, a Ordinului Bunilor Templieri la 10 mai 1908	289
<i>The founding diploma of the „Steilauwacht” Loyge No. 16 Sighișoara, of the Order of the Good Templars, May 10, 1908</i>	289
Abstract	289
Lorena-Codruța TRUFIN – Aurel Vlaicu în ziarul <i>Olteanul</i> . 1909-1913	297
<i>Aurel Vlaicu in the newspaper Olteanul. 1909-1913</i>	297
Abstract	297
Alexandru BUCUR-VEȘTEMEANUL – Augustin Maior (1882-1963), fondator al școlii de telegrafie și telefonie din Ardeal și al școlii de fizică teoretică din România	303
<i>Augustin Maior (1882-1963), founder of the Transylvanian telegraphy and telephony school, and of the Romanian theoretical physics school</i>	303
Abstract	303
Emil STOIAN – Generalul Traian Moșoiu, treptele ierarhiei militare	310
<i>General Traian Moșoiu, the steps of the military hierarchy</i>	310
Abstract	310
Petre DIN – Ștefan Zeletin, memorialist al Primului Război Mondial	322
<i>Ștefan Zeletin, memorialist of the First World War</i>	322
Abstract	322
Eugen STRĂUȚIU – Carpații și Transilvania în analizele geopoliticii clasice românești	331
<i>The Carpathians and Transylvania in the analyses of classical romanian Geopolitics</i>	331
Abstract	331
Ion Valer XENOFONTOV – Activitatea Imprimeriei Statului cu sediul la Chișinău în perioada interbelică	342
<i>Activity of the State Printing works based in Chișinău in the interwar period</i>	342
Abstract	342
Cristian MAREȘ – Asaltul vânătorilor de munte în Caucaz. Cucerirea Nalchikului	355
<i>The assault of the mountain troops in the Caucasus. The conquest of Nalchik</i>	355
Abstract	355
Răzvan Mihai NEAGU – Sub lupa Securității. Viața omului politic din Turda, Vasile Meșter (1875-1965), în timpul regimului comunist	371
<i>Under the magnifying glass of the Securitate. The life of the politician Vasile Meșter (1875-1965) from Turda during the communist regime</i>	371
Abstract	371
Sebastian MĂLUȘELU, Nicoleta PETCU – Maica Sebastiana Ciolan – o viață închinată semenilor	379
<i>Mother Sebastiana Ciolan – a life dedicated to others</i>	379
Abstract	379
Adrian DOLGHI – Universul obiectelor materiale ca sursă de cercetare a vieții cotidiene în RSS Moldovenească (1944-1961)	393

<i>The universe of material objects as a source for researching everyday life in the Moldavian SSR (1944-1961)</i>	393
Abstract	393
Adrian DOLGHI, Alina FELEA – Aventuri agricole în RSS Moldovenească: cultivarea experimentală a citricelor	404
<i>Agricultural adventures in the Moldavian SSR: experimental citrus cultivation</i>	404
Abstract	404
Maria COCU, Lidia PRISAC – Contribuția femeilor de știință la Institutul de Chimie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești (1960-1970)	425
<i>The womens contribution in science at the Chemistry Institute of the Moldavian SSR Academy of Sciences (1960-1970)</i>	425
Abstract	425
Asea M. TIMUȘ – Componenta etnogeografică a entomologilor din Moldova sovietică	434
<i>The ethnogeographic composition of entomologists from Soviet Moldova</i> ...	434
Abstract	434
Svetlana CEBOTARI – Dimensiunea duală a portului Giurgiulești: vector economic și vulnerabilitate geopolitică	440
<i>The dual dimension of the Giurgiulești Port: economic vector and geopolitical vulnerability</i>	440
Abstract	440

PATRIMONIU HERITAGE

Rozalinda POSEA, Laura GURIȚĂ – Două vase funerare de la Cașolț, itinerariu între colecția privată și cea publică	455
<i>Two funerary vessels from Cașolț, itinerary between the private and public collections</i>	455
Abstract	455
Constantin ITTU – Influențe sud-transilvane în lumea cărții românești vechi tipărită în Bucovina Habsburgică	469
<i>Southern-Transylvanian influences in the world of old Romanian books printed in Habsburg Bucovina</i>	469
Abstract	469
Ramona-Monica LAZĂR – Chestiunea limbii române în corespondența dintre Iacob Negruzzi și clericul ardelean Ilarion Pușcariu (1878-1879)	476
<i>The issue of the romanian language in the correspondence between Iacob Negruzzi and the transylvanian cleric Ilarion Pușcariu (1878-1879)</i>	476
Abstract	476
Voica ISTRATE – Vas ceremonial caucazian pentru vin (Kula), din colecțiile Muzeului Județean de Istorie Brașov	481
<i>A caucasian ceremonial wine vessel (Kula), in the collection of the Brașov</i>	

<i>County Museum of History</i>	481
Abstract	481
Amalia DRAGNE – Cartea poștală în colecțiile Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat” în lumina unei donații recente	491
<i>The postcards in the collections of the „Valer Literat” Museum of Făgăraș Country in light of recent donation</i>	491
Abstract	491
Luana-Marcela COJANU – Familia Clinciu – păstrătoare a ocupațiilor tradiționale din zona Bran	506
<i>The Clinciu family – preserves of traditional occupations from the Bran area</i>	506
Abstract	506
Doralina-Georgiana COCĂ – Gheorghe Coca, un cojocar din satul Șimon	514
<i>Coca Gheorghe, a furrier from the village of Șimon</i>	514
Abstract	514
Gudrun-Liane ITTU – Sculptorul Kurtfritz Handel (1941-2016) – aici și acolo (în România și Germania)	521
<i>Kurtfritz Handel (1941-2016) – here and there (in Romania and in Germany)</i>	521
Abstract	521
Cătălin-Laurențiu BLENDEA – Restaurare consolă stil Biedermeier din patrimoniul Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”	530
<i>Restoration of Biedermeier style console from the heritage of the Făgăraș Country Museum „Valer Literat”</i>	530
Abstract	530

RECENZII REVIEWS

Anatolie POVESTCA – Ion I. Solcanu (coord.), Adrian-Bogdan Ceobanu, Vasile Ciobanu, Valentin Ciorbea, Mihai Drecin, Ion Ciurcă, Corneliu Pădurean, Anatol Petrencu, <i>Enciclopedie: centenarul Războiului de Întregire și al Marii Uniri (2014-2020)</i> , București, Editura Univers Enciclopedic Gold, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2022, 1712 p.	539
Cristian MAREȘ – Emil Stoian, <i>Regina Maria în amintirile Branului</i> , ediție bilingvă, Baia Mare, Editura Marist, 2025, 390 p.	544
Alexandru BUCUR-VEȘTEMEANUL – Sora Călugărițoiu, <i>Români din toate țările, uniți-vă! Acum, nu niciodată!</i> , [Sibiu, 2025], 354 p.	546

COMPONENȚA ETNOGEOGRAFICĂ A ENTOMOLOGILOR DIN MOLDOVA SOVIETICĂ

Asea M. TIMUȘ¹

THE ETHNOGEOGRAPHIC COMPOSITION OF ENTOMOLOGISTS FROM SOVIET MOLDOVA

ABSTRACT

The article presents information on the ethnogeographical origin of 26 entomologists of the Soviet period who worked in two academic divisions: the Agricultural Institute „M.V. Frunze”, where training in entomological disciplines was conducted simultaneously with scientific research for the applied field of plant protection. The second division is the Institute of Biology (1957-1961), on the basis of which the Institute of Zoology and Physiology was created (1961-1991), both subordinate to the Academy of Sciences of the Moldavian SSR with fundamental and partially applied entomological scientific research. Along with the ethnogeographical origin, selected biographical data of entomologists were identified: year and place of birth, death, education, didactic degrees and scientific titles.

Keywords: entomologists, ethnic and geographical origin, Moldavian SSR.

Preliminarii. În perioada obținerii independenței Republicii Moldova eram studentă la Institutul Agricol „M.V. Frunze” (infra: IA „Frunze”), redenumit ca Universitatea Agrară de Stat din Moldova (UASM, 1988-1993). Astfel, am fost martoră la multe manifestări politice și culturale, inclusiv de la IA „Frunze”/UASM. După absolvire am fost selectată pentru a activa la Catedra de entomologie și astfel am fost martoră și la schimbarea profesorilor, prioritate obținând bilingvii de română și rusă, fiindcă s-a preluat predarea în română. Amalgamul de evenimente pozitive și negative mi-a provocat interesul pentru istoria catedrei și ca rezultat am întocmit o monografie² cu primii savanți și profesorii de la fondare, în 1933, a Facultății de Științe Agricole la Chișinău, a Universității Mihailene de la Iași³, în cadrul României întregite, și până la instituția de învățământ superior în RSS Moldovenească (1940). Pentru pro-

¹ Conf. univ., dr. în agricultură, drd. Școala Doctorală de Științe Umanistice și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău; e-mail: asea_timus@yahoo.com, ORCID: [0009-0008-0031-6546](https://orcid.org/0009-0008-0031-6546).

² Asea Timuș, Nichita Croitoru, Irina Mihailov, *Cadre didactice din domeniul entomologiei agricole. Istorie și contemporaneitate*, UASM - Catedra protecția plantelor, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, Tipografia „Ili-se”, 2017, 380 p.

³ Ion Valer Xenofontov, *Învățământul superior în Basarabia interbelică: constituire, instituționalizare și evoluție*, în „În oglinda istoriei: de la medieval la contemporan. In onorem profesor Valentin Tomuleț”, USM, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, ed. C. Manolache, coord. L. Rotaru, resp. de ed. C. Gherasim, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2022, p. 639-653.

fesori și conferențieri am inclus și o scurtă biografie. La întocmirea monografiei, articole de „start” au fost despre istoria Catedrei de entomologie⁴ și de protecția plantelor⁵, în care biografiile cadrelor didactice nu s-au abordat.

Din obișnuita practică a profesorilor de-a profesa și în alte instituții cu activități profesionale similare, am activat în anii 2006-2018 și la Institutul de Zoologie (infra: IZ) din subordinea Academiei de Științe din Moldova (infra: AȘM). În IZ, ca și în altele din republică, au activat savanți de valoare în perioada sovietică, iar unii din ei încă mai activau la o vârstă onorabilă; mă refer la B.V. Vereșciaghin, V. Stratan și I. Chiriac. Astfel, mi-am propus să întocmesc o lucrare și despre Laboratorul de entomologie, respectiv savanții începând cu B.V. Vereșciaghin⁶ și continuat cu V.G. Ostaficiuc⁷, frații Plugaru, Serghei și Ion⁸, Piotr H. Kiskin⁹ și Raisa I. Plugaru¹⁰. Concomitent am studiat și alt gen de entomologi din RSSM sau cu unele rezultate entomologice compromise¹¹.

Entomologii de la Bază/Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS și IZ¹², care au activat până în 1991, au fost coroborați cu informația recentă despre istoria IZ¹³, în care am sesizat că biografiile unor entomologi lipsesc, spre exemplu a lui Serghei Gh. Plugaru, Ion Gh. Plugaru, Raisa I. Plugaru, iar a celorlalți cu câte o succintă biografie, iar informații despre originea etnică și geografică lipsesc. Astfel, aflându-mă în proces de elaborare ale altor lucrări științifice despre entomo-

⁴ Mihai Busuioc, *Catedra de entomologie la 65 de ani ai UASM*, în „Lucrări științifice UASM”, vol. 6, „Horticultura”, Chișinău, 1998, p. 119-123.

⁵ N. Croitoru, *Catedra protecția plantelor la 70 de ani ai Facultății de Horticultură*, în „Lucrări științifice UASM”, vol. 24 (2), „Horticultură, Viticultură și Vinificație, Silvicultură și Grădini publice, Protecția plantelor”, Chișinău, 2010, p. 299-302.

⁶ А. Тимуш, Л. Калестру, Е. Бабан, *Биография и творчество советского ученого энтомолога – Верещиagina Б.В.*, în „Probleme actuale ale istoriei științei”, Chișinău, Secția editorial-poligrafică a BȘC, nr. 1/2017, p. 171-208 (Timuș A.M., Calestru L., Baban E., *Biografia i tvorchestvo sovetского uchionogo entomologa – Vereshchaghina B.V.*).

⁷ I.V. Mihailov, A.M. Timuș, *Entomologul Vasile Ostaficiuc și activitatea lui ca cercetător științific la Institutul de Zoologie al Academiei de Științe a Moldovei*, în „Probleme actuale ale istoriei științei”, Partea III, „Biografii științifice în context național și internațional”, Secția editorial-poligrafică a BȘC, Chișinău, nr. 1/2017, p. 140-170.

⁸ A. Timuș, N. Croitoru, N. Chirița, *Aspecte din cariera științifică a fraților Plugaru din Republica Moldova*, în Simpozion Științific Internațional „Agricultura modernă – realizări și perspective”, dedicat aniversării a 85 ani de la fondarea UASM, Chișinău, 2018, p. 553-560.

⁹ A. Timuș, *Kiskin Petro Khrystoporovich (154-155)*, în „Encyclopedic dictionary”, Izmail-Chisinau, 2019, p. 154-155.

¹⁰ Idem, *Plugaru (Myinya) Raisa (210-211)*, în Ibidem, p. 210-211.

¹¹ Idem, *Vladimir Ivanovici Talișkii (1906-199?) – un pseudo savant sovietic infiltrat în structura Ministerului Agriculturii din RSSM*, în „Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe umanistice”, Chișinău, CEP USM, nr. 10(200), 2024, p. 29-36.

¹² I.V. Xenofontov, *Cercetări zoologice: de la Baza Moldovenească la Academia de Științe a RSS Moldovenești (1946-1991)*, în Ungureanu L. (coord. și red.), „Institutul de Zoologie. Istorie. Personalități. Cercetări (1946-1961-1991-2021)”, Chișinău, S.n., 2021, p. 32-102.

¹³ L. Ungureanu (coord. și red.), *Institutul de Zoologie. Istorie. Personalități. Cercetări (1946-1961-1991-2021)*, Chișinău, S.n., 2021, 454 p.

logii din perioada sovietică din ambele instituții – IA „Frunze” și IZ –, în acest articol prezint un gen de rezumat al originii etnice și geografice a lor.

Rezultate și discuții. Originea etnogeografică a entomologilor este formulată pe baza a două colective: didactic – IZ „Frunze” (1940-1941/1944-1991) și cercetătorilor de la instituția cu mai multe denumiri care se reflectă și în literatura de specialitate recentă¹⁴.

Institutul Agricol din Chișinău (1940-1941). Înființarea IA din Chișinău/IA „Frunze” este foarte bine studiată, de aceea menționez că prin Legea de fondare nr. 1003, art. 2, p. A, au fost transferate de la Iași mai multe catedre, inclusiv a VI-a de Zoologia aplicată, cu predare și a subiectelor entomologice. Practica didactică, producere și cercetare s-a efectuat în anii 1933-1940 la: Muzeul din Chișinău, din subordinea Facultății de Științe Agricole de aici; Școlile de Agricultură (Cricova) și Națională de Viticultură (Chișinău); fermele de viță-de-vie (Costiujeni), pepinieristică (Bucovăț, jud. Lăpușna), fitotehnie și zootehnie (Vasilcău-Trifăuți, jud. Soroca; Todirești și Manzâr, jud. Tighina).

La redeschiderea studiilor sovietice în 1940 pe baza facultății românești, unitățile agricole enumerate anterior instantaneu au fost subordonate IA din Chișinău/IA „Frunze”. Dintre primii entomologi care au continuat să activeze în noua-veche instituție superioară se cunoaște doar despre Alexandu Vasilevici Rușcinski (promoția 1936), care a activat în ambele instituții: Facultatea de Științe Agricole (1938-1940)/de Agronomie (1936-1940) și instituția sovietică (1940-1941). La începutul războiului s-a evacuat cu familia în spatele frontului sovietic, dar a fost mobilizat și, respectiv, dispărut fără urmă în luptele necunoscute în anul 1944. De origine etnică a fost polonez, dar fiind născut la Chișinău în 1903¹⁵, evolutiv s-a românizat și dovada se află în primele publicații ale lui în română, cu toate că alți entomologi publicau articolele doar în rusă, fiindcă această limbă nu a fost interzisă în perioada interbelică.

Institul Agricol „M.V. Frunze” din RSSM (1944-1991). Didactica și cercetarea după evacuare a fost reluată la Catedra de entomologie și fitopatologie a Facultății de Agronomie/Horticultură, care făcea parte din Secția protecția plantelor (domeniu aplicativ), și s-a efectuat de 13 persoane cu diverse grade științifice. Informațiile despre cadrele didactice entomologice expuse în continuare sunt coroborate cu istoria catedrei¹⁶ și alte surse:

• **GRIMALSCHI** Valentin Leonidovici (n. în 1902, s. Parcova, jud. Bălți-d. 1975, Chișinău): absolvent al Universității Mihăilene din Iași, promoția 1928; a activat între anii 1941-1964, apoi transferat la Universitatea de Stat din Chișinău (infra: USC), ca profesor și șef al mai multor catedre (zoologie și entomologie, medicină veterinară, zoologie); originea etnică – rus¹⁷, dar după tată, Leonid, ucrainean¹⁸. Numele de familie evident de origine poloneză, dar în actele sovietice s-a înscris ca rus. A ab-

¹⁴ L. Ungureanu, *op. cit.*, p. 219-251.

¹⁵ A. Timuș, *Soții Rușcinski: intelectuali români sub regim sovietic*, în „Invitație la dialog: cea de-a X-a ediție a conferinței științifice internaționale «Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine», USM, Chișinău, vol. 7, 2024, p. 418-433.

¹⁶ A. Timuș, *op. cit.*, 2017, 380 p.

¹⁷ L. Rotaru, *Crearea și consolidarea sistemului de învățământ superior în RSSM. Studiu, documente și materiale*, vol. 1, Chișinău, Editura Lexon-Prim, 2021, p. 269.

¹⁸ Al. Cerga, „Bisericile Basarabiei”. *Dicționar enciclopedic*, vol. V, 2023, p. 448-451.

solvit Universitatea din Iași (1928) și a lucrat în perioada interbelică în România, în Tulcea, ca fondator și șef al Laboratorului de hidrobiologie în anii 1931-1940¹⁹.

• **PRINȚ** Iacov Ivanovici (n. 1891, s. Ciucea, reg. Crimeea, Imperiul Rus-d. 1966?): absolvent al Universității din Moscova, promoția 1917; profesor în cumul în anii 1946-1958; neamț. Boris V. Vereșciaghin, ex-studentul lui din Federația Rusă și pe care l-a invitat în RSSM, îl considera rus, dar ca să se deosebească de ceilalți din colectiv se declara neamț.

• **TALIȚKI** Vladimir Ivanovici (n. 1906, or. Murom, reg. Vladimirov, Imperiul Rus-d. 199?): absolvent al IA din Leningrad, promoția 1930; șef Laboratorului de entomologie din subordinea IA „Frunze”; docent prin cumul în anii 1948-1949; rus.

• **ANTONOVA** Valentina Petrovna (n. 1926, or. Efimovski, reg. Leningrad, Federația Rusă-d. 1997, Chișinău): absolventă a IA din Leningrad, promoția 1949; doctor 1956; asistentă 1956-1961, conferențiar universitar în anii 1961-1994; rusoaică. A fost căsătorită cu un cetățean din RSSM și pe această cale a venit în republică.

• **REBEZA** Anna Grigorievna (n. 1929, s. Iankulovo, reg. Vinița, RSS Ucraineană-d. 2009, Chișinău): absolventă a IA „Frunze”, promoția 1952; doctor 1959; asistentă și lector între anii 1959-1965, conferențiar universitar 1965-1991/UASM 1991-1993; ucraineană. A fost prosovietică și în perioada studenției am intrat cu ea în conflict politic²⁰, dar, totodată, a fost căsătorită cu bulgarul Petru N. Nedov²¹, un pro-român încrezut, și pe baza aceasta ne-am împrietenit colegial cu el. În timp și ea a „cedat” politic, după care a fost de acord să prezinte informații pentru un articol biografic²² și, respectiv, am asistat la înmormântarea ambilor.

• **GULII** Vladimir Vasilievici (n. 1938, or. Troițk, reg. Celeabinsk, Federația Rusă): absolvent al Universității Pedagogice de Stat din Osetia de Nord, promoția 1961; profesor în anii 1984-1991/UASM 1991-1992; rus. A fost șeful Catedrei de entomologie în perioada studenției mele (1988-1993), și m-a abordat pentru desenarea tabelelor cu insecte și inscripțiile în română (absente la catedră), apoi a emigrat în SUA în 1993. Următorul șef, Mihail Busuioc²³, m-a angajat la UASM, respectiv comunicat că V.V. Gulii recunoștea că era evreu, dar ca să aibă „trecere” se înscria rus.

• **VINNICO** Ivan Fiodorovici (n. 1939-d. 1999, Chișinău): absolvent al IA „Frunze”, promoția 1961; asistent, lector și lector superior între anii 1966-1991/UASM 1991-2000; fără înscriere la studii post universitare – doctorat; ucrainean.

• **VRONSCHII** Mihail Dmitrievici (n. 1941, s. Palanca, rn. Ștefan-Vodă, RSSM): absolvent al IA „Frunze”, promoția 1964; asistent în anii 1965-1968, ulterior doctor (1971) și doctor habilitat (1990) la Institutul Culturilor de Câmp din Bălți, membru corespondent al AȘM (1995)²⁴; român.

¹⁹ AAȘM, *Fond 1*, inv. 3, dos. 405, f. 1-10.

²⁰ I.V. Xenofontov, Timuș Asea, *Comsomolul a ajuns la o vârstă înaintată de 70 de ani, adică a îmbătrânit ca un om*, în „Recurs la memorie: învățământul superior din RSS Moldovenească”, vol. II, Chișinău, 2023, p. 452-503.

²¹ A. Timuș, *La o vârstă frumoasă (Petru Nedov)*, în „Sănătatea plantelor”, nr. 9/2001, p. 21.

²² Idem, *Un destin în protecția plantelor, prof. Ana Rebeza*, în Ibidem, nr. 7/2005, p. 18.

²³ Idem, *Gânduri de adio – M. Busuioc*, în Ibidem, nr. 3/2005, p. 27.

²⁴ Demir Dragnev, Constantin Manolache, I.V. Xenofontov, *Academia de Științe a Moldovei: evoluție, instituționalizare, personalități (1946-1961-2021): Album enciclopedic*, coord. L. Condraticova, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2021, p. 148.

• **BUSUIOC** Mihail Nicolaevici (n. 1941-d. 2005, s. Grătiești, rn. Criuleni, RSSM): absolvent al IA „Frunze”, promoția 1965; doctor, 1970; asistent, lector și lector superior între anii 1965-1975, conferențiar universitar 1975-1991/UASM 1991-2005; român.

• **IACHIMCIUC** Alla Petrovna (n. 1950, reg. Donbas, RSS Ucraineană-d. 2017, Chișinău): absolventă a IA „Frunze”, promoția 1972; asistent, lector și lector superior în anii 1972-1991/UASM 1991-1997; teza de doctorat nesusținută din proprie neglijență; ucraineană.

• **TUZLUCOVA** Angela Pavlovna (n. 1960, or. Chișinău, RSSM): absolventă a IA „Frunze”, promoția 1982; asistent, lector și lector superior în anii 1982-1991/UASM 1991-2000; teza de doctorat nesusținută din motive tehnice; ucraineană.

• **TRONCIU** Ana Cristoforovna (n. 1961, or. Cahul, RSSM): absolventă a IA „Frunze”, promoția 1983; asistent, lector și lector superior în anii 1985-1991/UASM 1991-2000; teza de doctorat nesusținută din cauza emigrării conducătorului științific V.V. Gulii în SUA; româncă.

• **CROITORU** Nichita Ignatievici (n. 1952, s. Căplani, rn. Ștefan-Vodă, RSSM): absolvent al IA „Frunze”, promoția 1978; doctor, 1984; conferențiar universitar în anii 1989-1991/UASM 1991-2022; român.

Concluzii despre originea etnogeografică a entomologilor de la IA „Frunze”: români – 4; polonezi – 2; ucraineni – 4; ruși – 3; neamț – 1. Originea geografică: Basarabia – 2; Imperiul Rus – 2; Federația Rusă – 2; RSS Ucraineană – 2; RSSM – 6.

Institut de Zoologie (1961-1991). Pentru încadrarea în cerințele de redactare, evit denumirile sovietice ale IZ, aplicând ultima denumire, de Institutul de Zoologie, cu cercetări științifice fundamentale entomologice din 1945 în Secțiile agricole (pomicultură, viticultură, legumicultură, fitotehnie etc.). Primul entomolog a fost I.I. **Print**, care inițial a activat la IA „Frunze” și datele sunt expuse anterior, iar ceilalți entomologi au fost:

• **KISKIN** Piotr Hristoforovici (n. 1923, s. Nova Ivanovca, rn. Izmail, România-d. 1990, Chișinău): IA „Frunze”, promoția 1949; doctor în 1957; dr. hab. în 1968; cercet. șt. coord., 1957-1991; bulgar.

• **VEREȘCIAGHIN** Boris Victorovici (n. 1924, or. Barnaul, reg. Altai, Federația Rusă-d. 2016, Sankt Petersburg): IA din Leningrad, promoția 1946; doctor în 1952; dr. hab., 1970; cercet. șt. coord., 1957-2013; rus.

• **PLUGARU** Serghei Gheorghievici (n. 1924, s. Terebna, jud. Bălți, România-d. 1981, Chișinău): Institutul Pedagogic Moldovenesc din Chișinău (1947-1949) și Universitatea de Stat „A.A. Jdanov” din Irkutsk, promoția 1952; doctor, 1964; cercet. șt. coord., 1957-1981; român și frate cu Ivan.

• **PLUGARU** Ivan Gheorghievici (n. 1927, s. Terebna, jud. Bălți, România-d. 1997, Chișinău): Institutul Pedagogic Moldovenesc din Chișinău (1947-1949) și Universitatea de Stat „A.A. Jdanov” din Irkutsk, promoția 1952; doctor, 1964; cercet. șt. coord., 1957-1997; șef de laborator 1966-1976; român și frate cu Serghei.

• **PLUGARU** (Măinea) Raisa Ivanovna (n. 1930, s. Orlovca, jud. Izmail, România-d. 2010, ?): Institutul Pedagogic de Stat din Tiraspol, promoția 1958; doctor, 1974; cercet. șt. coord., 1959-1993; româncă și a fost soția lui Ivan.

• **OSTAFICIUC** Vasile Grigorievici (n. 1936, s. Grimăncăuți, jud. Bălți, România-d. 2006, Chișinău): Universitatea de Stat din Cernăuți, promoția 1964; doctor, 1968; cercet. șt. coord., șef de laborator 1967-2006; român.

• **STRATAN** Veniamin Ștefanovici (n. 1938, s. Mândrești, rn. Telelenști, RSSM): Universitatea de Stat din Chișinău (infra: US din Chișinău), promoția 1966; doctor, 1974; cercet. șt. coord., 1968-2018; român.

• **CHIRIAC** Ion Gheorghe (n. 1944, s. Brânzeni, r. Edineț, RSSM): Institutul Pedagogic de Stat din Chișinău, promoția 1966; doctor, 1972; cercet. șt. coord., 1991-2021; șef de laborator, 1997-2001; român.

• **ANDREEV** Alexei Veaceslavici (n. 1954-d. 2018, Chișinău, RSSM): US din Chișinău, promoția 1976; doctor, 1982; dr. hab., 2009; cercet. șt. coord., 1976-2018; rus (într-o discuție privată a declarat că este tătar).

• **NECULISEANU** Zaharia Zaharovici (n. 1954, s. Giurgiulești, rn. Cahul, RSSM): Institutul Pedagogic de Stat din Tiraspol, promoția 1979; doctor, 1983; dr. hab., 2003; cercet. șt. coord., 1979-2004 și 2015-2020; român.

• **CULICOVA** Liudmila (n. 1956, Chișinău, RSSM): US din Chișinău, promoția 1977; teza de doctorat nesuținută; cercet. șt., 1977-2015; rusoaică.

• **POIRAS** Anton Afanasievici (n. 1953, s. Cotlovina, rn. Reni, RSS Ucraineană-d. 2008, Chișinău): IA „Frunze”, promoția 1983; doctor, 1988; dr. hab., 2006; cercet. șt. coord., 1985-2008; găgăuz.

• **DERJANSCHI** Valeriu Vasilevici (n. 1958, Vasileuți, rn. Rîșcani, RSSM): US din Chișinău, promoția 1980; doctor, 1985; dr. hab., 2003; cercet. șt. coord., 1986-prezent; din ucrainenii moldovenizați și românizați.

Despre originea etnică a entomologilor de la IZ concluzionez că au fost: români – 8; ruși – 3; nemți – 1; bulgari – 1; găgăuzi – 1. Originea geografică a fost sau este: din Imperiul Rus – 1; Federația Rusă – 1; Basarabia – 5; RSSM – 7.

Concluzii. Concluziile finale despre originea etnogeografică a celor 26 de entomologi din perioada sovietică din 2 instituții analizate (didactică, IA „Frunze”, și cercetarea fundamentală, IZ), sau câte 13 persoane în fiecare (I.I. Prinț activ în ambele), au fost: 12 români, 6 ruși, 4 ucrainenii, 2 polonezi, 1 neamț, 1 bulgar și 1 găgăuz.

Originea geografică, determinată după anul nașterii, care indică perioada istorică a localităților este: doi basarabeni din Imperiul Rus – Al. Rușcinski, V. Grimalski; cinci basarabeni din România întregită – P. Kiskin, S. Plugaru, I. Plugaru, Raisa Plugaru, V. Ostaficiuc; doi din alte gubernii ale Imperiului Rus – I. Prinț, V. Talițkii; trei din Federația Rusă – Valentina Antonova, B. Vereșciaghin, V. Gulii; trei din RSS Ucraineană – Ana Rebeza, Ala Iachimciuk, A. Poiras; 12 din RSSM – I. Vinichenko, M. Busuioc, M. Vronschih, N.I. Croitoru, Angela Tuzlucova, Ana Tronciu, V. Stratan, I. Chiriac, Ludmila Culicova, A. Andreev, Z. Neculiseanu, V. Derjanschi.

Din cei 26 de entomologi au obținut grade didactice și titluri științifice 21, sau: cinci doctori, conf. univ. – V. Antonova, A. Rebeza, M. Busuioc, M. Vronschih, N. Croitoru; doi prof. univ. – V. Grimalskii, V. Gulii; șapte doctori cercet. șt. sup. – V. Talițkii, S. Plugaru, I. Plugaru, V. Ostaficiuc, V. Stratan, R. Plugaru, I. Chiriac; șase dr. hab., cercet. șt. coordonatori – B. Vereșciaghin, P. Kiskin, V. Derjanschi, Z. Neculiseanu, A. Poiras, A. Andreev; un academician – I. Prinț.

Unii entomologi din perioada sovietică au lăsat o moștenire profesională importantă, din care în viitor se vor întocmi lucrări separate.